

Остапець Ю. О., д. політ. н., професор, декан факультету
суспільних наук ДВНЗ «УжНУ»
Остапець І. Ю., к. філос. н., доцентка
кафедри філософії ДВНЗ «УжНУ»

Парламентські вибори 2022 року у країнах Європейського Союзу: причини успіху праворадикальних партій, протистояння мейнстримних партій та партій «нової політики»

Упродовж 2022 року у десяти країнах Європейського Союзу відбулися парламентські вибори. Вашій увазі пропонується аналіз результатів парламентських виборів в Угорщині (3 квітня), Швеції (11 вересня), Італії (25 вересня), Латвії (1 жовтня). Крім Угорщини у вказаних країнах перемогу здобули нові політичні сили. Не риторичним у цьому контексті є питання чи зміниться політика цих європейських держав щодо підтримки України у російсько-українській війні? Саме відповідь на нього та аналіз результатів виборів і є головною метою нашої наукової розвідки.

Парламентські вибори в Угорщині. Чергові вибори до Національної асамблеї Угорщини відбулися 3 квітня 2022 р. Угорський парламент складається з 199 депутатів і обирається за змішаною виборчою системою: 106 депутатів – в одномандатних виборчих округах за системою відносної більшості, а 93 – за закритими партійними списками у територіальних округах. Партія, яка бажає представляти загальнонаціональний список повинна висунути кандидатів у 71 виборчому окрузі. Електоральний бар'єр для партій – п'ять відсотків, для двопартійних виборчих блоків – десять відсотків, а для блоків із трьох і більше партій – п'ятнадцять відсотків. Для списків національних меншин виборчий бар'єр становить четверту частину квоти Хейра від усіх голосів, які підраховуються на національному рівні. Якщо таку кількість голосів список національної меншини не набирає, то тоді перший кандидат із списку представляє її в угорському парламенті без права голосу [18, с. 322–323].

Особливістю виборчої кампанії 2022 р. було проведення об'єднаною опозицією у вересні – жовтні 2021 р. передвиборів («праймериз»). Ініціатором об'єднання опозиційних сил був экс прем'єр-міністр Ф. Дюрчань, який програвши парламентські вибори 2010 р. лідеру партії «Фідес» В. Орбану відтоді не залишав спроб отримати реванш. Ідею Ф. Дюрчаня підтримав мер Будапешту Г. Карачонь, який також вважав, що перемогти В. Орбана можна лише об'єднавши зусилля різних політичних сил. В результаті була утворена опозиційна коаліція «В єдності за Угорщину» до складу якої увійшли такі політичні партії: «Демократична коаліція», «Рух за кращу Угорщину» («Йоббік»), «Діалог за Угорщину», «Рух Моментум», «LMP – Зелена партія Угорщини», Угорська соціалістична партія [18; 20].

Сутність «праймерізу» опозиційних сил полягала в тому, щоб в кожному одномандатному окрузі за результатами збору підписів виборців висунути лише одного кандидата. А також визначитись з претендентом на посаду прем'єр-міністра. За результатами «праймеріз» перемогу отримав П. Маркі-Зай (мер м. Ходмезьовашархей), який і очолив об'єднану опозицію.

Загальнонаціональні партійні списки вдалося висунути лише шести партіям і виборчим блокам (на попередніх виборах таких було 23). Крім виборчого блоку «Фідес»/ХДНП та об'єднаної опозиції «В єдності за Угорщину», партійні списки зареєстрували для участі у виборах такі партії: «Угорська партія двохвостої собаки», «Наша Батьківщина» (партія утворилася внаслідок розколу «Йоббік»), «Партія нормального життя» та партія «Рух рішень».

На загальний хід виборчої кампанії суттєвий вплив мала війна Росії проти України. Під час виборчої кампанії В. Орбан позиціонував себе як захисник Угорщини, гарант миру і стабільності, акцентуючи на тому, що Угорщина здійснює для України гуманітарну допомогу. При цьому він категорично виступав проти надання озброєння і переміщення в Україну зброї через угорсько-український кордон. «У російсько-українській війні Угорщина стоїть

на боці Угорщини», – так звучала офіційна позиція уряду В. Орбана щодо цього питання [7, с. 12].

Об'єднана опозиція проводила вибори під гаслом «Орбан або Європа», а її лідер П. Маркі-Зай виділив такі пріоритети виборчої кампанії: мир у Європі та країні; безпека та передбачуваність; зростаючі можливості для всіх громадян країни, незалежно від їхнього кольору шкіри, походження, політичних поглядів та сексуальної орієнтації. При цьому він додав, що «для підйому Угорщини необхідно зламати методи Путіна; необхідно порвати з політикою, через яку країна зрадила своїх союзників і навмисно зруйнувала єдність Євросоюзу, потураючи глобальним владним прагненням військового злочинця Володимира Путіна» [20, с. 75; 21]. Інші політичні сили не мали суттєвого впливу на перебіг виборчого процесу.

За результатами парламентських виборів четвертий раз поспіль (з 2010 р.) перемогу здобув блок «Фідес»/ХДНП, здобувши при цьому дві третини депутатських місць. Результати виборів подано в таблиці 1.

Таблиця 1

**Результати виборів до Національної Асамблеї Угорщини
3 квітня 2022 року**

Партія / виборчий блок	Одномандатні округи, к-ть мандатів	Загально-державний округ, к-ть голосів (%), к-ть мандатів	Загальна к-ть мандатів	Відсоток мандатів, %
Виборчий блок «ФІДЕС» / ХДНП	88	(53,1 %) 47	135	67,8 %
Об'єднана опозиція «В єдності за Угорщину»	18	(35,0 %) 39	57	28,6 %
Партія «Наша Батьківщина»	0	(6,1 %) 6	6	3,0 %
Список німецької національної меншини	0	1	1	0,6 %
Всього	106	93	199	100

Джерело: побудовано авторами на основі [21]

Отже, В. Орбан зі своєю політичною силою черговий раз здобув перемогу на виборах. Виступаючи перед своїми прихильниками в Будапешті після того, як стали відомі попередні результати, він зазначив, що «ця перемога запам'ятається на все життя, тому що так багато людей ополчилися проти нас: ліві вдома, ліві за кордоном, бюрократи в Брюсселі, всі фонди та організації імперії Сороса, іноземні ЗМІ і, зрештою, навіть український президент» [18].

За правоцентристську коаліцію «ФІДЕС/ХДНП» проголосувало 53,1 % виборців, які взяли участь у голосуванні. За об'єднану опозицію «В єдності за Угорщину» віддали свої голоси 35,0 % виборців, а нова ультраправа партія «Наша Батьківщина» отримала 6,1 % голосів. Один депутатський мандат дістався представнику німецької національної меншини [21].

Таким чином, ідеологічний профіль угорського парламенту виглядає наступним чином: ліволіберальна об'єднана коаліція «В єдності за Угорщину» – правоцентристська коаліція «Фідес/ХДНП» – ультраправа партія «Наша Батьківщина». Конфігурація партійної системи може бути названа як партійна система з домінуючою партією.

Визнавши результати парламентських виборів 2022 р. і привітавши «Фідес/ХДНП» з перемогою, лідер альянсу «В єдності за Угорщину» П. Маркі-Зай відзначив, що «опозиція зазнала історичної поразки, але все одно ми ставимо під питання демократичність і свободу проведення виборів. Упродовж 12 років перебування при владі В. Орбан провів конституційну, судову, виборчу, інформаційну реформи і нав'язав суспільству ультраконсервативні ідеали» [21].

А вже через деякий час після виборів (15 вересня 2022 р.) депутати Європарламенту підтримали резолюцію про те, що країна під керівництвом В. Орбана стала «гібридним режимом виборчої автократії», посилаючись на ерозію демократії, основних прав і верховенства закону [12]. Йдеться про те, що під керівництвом В. Орбана в Угорщині сформована держава «неліберальної демократії».

У політико-безпековому вимірі перемога В. Орбана ставить під сумнів ефективність роботи регіональних форматів співпраці у Євросоюзі (йдеться про Вишеградську четвірку та Бухарестську дев'ятку). Неможливість офіційного Будапешта відмовитися від подальшої співпраці з Росією як наслідок матиме довгострокове обмеження політичного діалогу з Україною та ускладнення відносин з іншими демократичними країнами на Європейському континенті.

Парламентські вибори у Швеції. Вищий представницький орган влади Швеції – Ріксдаг складається з 349 депутатів. Із 1998 р. в Швеції запроваджено преференційну пропорційну систему, тобто виборець отримав можливість поставити позначку поряд з ім'ям конкретного кандидата й за певних обставин це може змінити порядок партійного списку. Для цього кандидату потрібно набрати не менше 5 % особистих голосів. Прохідний бар'єр для політичних партій становить 4 % голосів виборців [14].

Відповідно до законодавства вибори відбуваються у 29 виборчих округах, де обирають 310 депутатів. Голоси розподіляються за модифікованим методом Сент-Лаге з першим дільником 1,4. Решта 39 місць, які називаються компенсаційними місцями, розподіляються між різними партіями, щоб забезпечити найбільш точне представництво голосів на національному рівні. На ці компенсаційні місця обираються кандидати, чия партія має найбільший залишок у виборчих округах. Щоб взяти участь у розподілі цих компенсаційних місць, партія повинна набрати 4 % голосів на національному рівні або 12 % у конкретному виборчому окрузі. Така система дає значну перевагу великим партіям (тільки їм під силу подолати 12 %-ий бар'єр у виборчому окрузі), але залишає незначний шанс середнім партіям (здатним зібрати 4 % голосів виборців по країні в цілому) [1; 3; 14].

Заслуговує на увагу шведський досвід залучення молоді до виборчого процесу. Молодь готуються до голосування заздалегідь: директори шкіл мають право запрошувати представників різних політичних партій, щоб учні дізналися про те, як працює партійна система країни. В той же час з власної ініціативи агітацію у школах партіям заборонено. Як і в більшості інших країн, голосувати

у Швеції можна з 18 років, але, на відміну від інших держав, старшокласники все ж таки можуть взяти участь у виборах. Для них проходить експеримент Skolval (шкільні вибори). Він полягає в тому, що школа може подати повідомлення про намір брати участь у виборах, і тоді школярі, починаючи з сьомого класу, можуть голосувати за допомогою тих самих бюлетенів, що й дорослі. Результати цих виборів не зараховуються, але мало чим відрізняються від «дорослих». У 2022 р. за результатами голосування школярів першою все-таки виявилася Поміркувана коаліційна партія (27,09 % у школярів проти 19,10 % та «третього місця» у дорослих). У 2022 р. в експерименті взяли участь 1442 школи, в яких проголосували майже 386 тисяч учнів. Аналогічним чином проводяться вибори до Європарламенту, щоправда, у них бере участь на порядок менше шкіл [3].

Швеція – це країна з багатопартійною системою, яку можна назвати системою поміркуваного плюралізму (за Дж. Сарторі). Оскільки у законодавстві Швеції не встановлено чітких вимог до реєстрації політичних партій, то це мало наслідком утворення значної кількості партій. Йдеться про 760 партій, більшість з яких є регіональними, або партіями «одного питання».

Упродовж ХХ – на поч. ХХІ ст. у політичній системі Швеції домінувала Соціал-демократична робітничка партія Швеції, яка традиційно конкурувала з правою опозицією, котра уособлювалася Поміркуваною коаліційною партією («модератори»). І лише 13 років (1976–1982, 1991–1994, 2006–2010) вона перебувала в опозиції.

Кардинальним чином ситуація змінилася за останні десятиліття, і пов'язується це з прогресуючим впливом праворадикальної партії «Шведські демократи»: на парламентських виборах у 2006 р. вона отримала 2,9 % голосів виборців, у 2010 р. – 5,7 %, у 2018 р. – 17,5 % [11]. Партія була утворена у 1988 р. внаслідок злиття низки маргінальних ультраправих нацистських та екстремістських груп [5].

До 2010 р. усі шведські партії підтримували політику «санітарного кордону» щодо «Шведських демократів». І лише після їхньої перемоги на

парламентських виборах 2010 р. вона вийшла із зони «руконепотискання». Санітарний кордон між поміркованими правими силами та праворадикальними популістами було порушено 20 січня 2020 р., коли лідер Поміркованої партії У. Крістерссон заявив, що готовий співпрацювати зі «Шведськими демократами» завдяки позитивним змінам у їхньому середовищі. А вже у листопаді 2021 р. праві партії представили спільний бюджет зі «Шведськими демократами», який ухвалив Ріксдаг, оскільки соціал-демократичний уряд меншості не зміг ухвалити власний законопроект [5].

Не підлягає сумніву те, що, тривале перебування Соціал-демократичної робітничої партії Швеції при владі до певної міри деформувало формат партійної системи у бік домінування лівоцентристських сил. В той же час можна констатувати, що нині серед шведських партій немає класичного розподілу на лівих і правих. Він є умовним, оскільки усі парламентські партії підтримують концепцію «держави загального добробуту/шведську модель суспільного устрою», оскільки шведська громадська думка активно виступає на користь цієї ідеї.

Аналіз результатів виборів до шведського Ріксдагу. На виборах до шведського парламенту, які відбулися 9 вересня 2018 р. голоси виборців були розподілені наступним чином: 28,31 % голосів здобула Соціал-демократична партія, 19,8 % – Поміркована коаліційна партія, 17,5 % – партія «Шведські демократи», 8,6 % – Партія центру, 8 % – Ліва партія (колишня комуністична), 6,3 % – Християнські демократи, 4,4 % – Партія зелених, 1,6 % – інші партії. У підсумку сформувалася «червоно-зелена» коаліція, яку очолив лідер шведських соціал-демократів С. Левен [21].

Зазначимо, що відповідно до змін у партійній системі відбулися зміни і у основних напрямках електоральної конкуренції. Якщо у минулому (сер. ХХ – поч. ХХІ ст.) головними темами передвиборчих дискусій були економіка і особливості функціонування шведської моделі соціальної держави, то, починаючи з 2010 р. такими темами стали: міграція, членство в Європейському Союзі, національна ідентичність, законність і порядок. А на виборах 2022 р.

додалася ще проблематика вступу Швеції до НАТО та допомога Україні у російсько-українській війні. Результати виборів подано в таблиці 2.

Таблиця 2

Результати виборів 11 вересня 2022 року до шведського Ріксдагу

Назва партії (рік заснування)	% голосів виборців	К-ть деп. місць	Ідеологія
Соціал-демократична робітничка партія Швеція (1889)	30,35	107 (+7)	соціал-демократія, лівоцентризм
Шведські демократи (1988)	20,52	73 (+11)	націоналізм, євроскептицизм, консерватизм
Поміркована коаліційна партія (1904)	19,1	68 (-2)	ліберальний консерватизм
Ліва партія (1917)	6,74	24 (-4)	соціалізм, екосоціалізм
Партія центру (1913)	6,72	24 (-7)	центризм, соціальний лібералізм
Християнські демократи (1964)	5,34	19 (-3)	консерватизм, християнська демократія
Партія зелених (1981)	5,09	18 (+2)	зелена політика
Ліберали (1934)	4,62	16 (-4)	правоцентризм, лібералізм

Джерело: побудовано авторами на основі [21]

Отже, за результатами виборів перемогу здобули праві сили, незважаючи на те, що соціал-демократи, які перебували при владі, набрали більше голосів ніж на попередніх виборах, покращивши таким чином свій результат. Праві сили, до складу яких входять правопопулістська партія «Шведські демократи», Поміркована коаліційна партія, партія «Християнські демократи», партія «Ліберали» разом здобули 49,5 % голосів і 176 депутатських місць. Ліві сили, які представлені Соціал-демократичною партією, Лівою партією, Партією зелених та Центристською партією, здобули 48,8 % голосів (приблизно на 600

000 менше, ніж їхні опоненти) і 173 місця. Явка виборців, яка завжди була високою (80,6 %), але в той же час нижчою на 6,5 %, ніж на виборах 2018 р. [21].

До основних причин перемоги правих сил на парламентських виборах слід віднести: 1) втома від восьми років ліволіберального урядування на чолі з соціал-демократами; 2) «Шведські демократи» змогли переконати пересічного виборця про загрозу їхньому стабільному життю від мігрантів та іноземного капіталу, і пообіцяли вирішити ці проблеми; 3) зміна поколінь у шведській політиці, а звідси за праві сили голосує молодь, а соціал-демократів підтримує старше покоління.

Зазначимо, що лівоцентристські сили здобули найбільшу кількість голосів виборців у великих містах, кількох університетських містечках, столичному регіоні, а праві політичні сили більшість отримали у сільській місцевості.

Урядова коаліція була утворена чотирма правими партіями: Поміркованою коаліційною партією, партією «Шведські демократи», партією «Християнські демократи» та партією «Ліберали», а прем'єр міністром став лідер «модераторів» У. Крістерссон. До урядових посад не були залучені представники партії «Шведські демократи» (ультраправі), котрі отримали неміністерські посади. Такою була принципова вимога партії «Ліберали», які вважають «Шведських демократів» своїми політичними ворогами, а останні «Лібералів» непотрібною партією [4; 5].

Позиція шведського політикуму загалом і безпосередньо правлячої коаліції щодо російсько-української війни не змінилася, а відтак Україні можна і надалі розраховувати на політичну та військову підтримку Швеції.

Парламентські вибори в Італії. Парламент Італії має двопалатну структуру і складається з Палати депутатів і Сенату. Відповідно до італійського конституційного референдуму, який відбувся у 2020 р. Палата депутатів скоротилася з 600 до 400 депутатів, а Сенат до 200. Палата депутатів обирається наступним чином: 147 в одномандатних округах, 245 у багатомандатних округах за партійними списками, 8 за пропорційним

представництвом у багатомандатних закордонних округах. Для того, що б отримати депутатські мандати політична партія повинна набрати не менше 3 % голосів виборців, а коаліція не менше 10 %.

Партійна система Італії тривалий час демонструвала циклічну закономірність домінування і чергування при владі «лівих» і «правих» сил. Руйнація такої «недосконалої» двопартійності почалася в 80-х рр. ХХ ст., а вже напередодні парламентських виборів 1994 р. у них з'являються серйозні конкуренти – правопопулістські партії «Вперед, Італія» (С. Берлусконі) і «Ліга Півночі» (М. Сальвіні). Відтак в кінці 90-х партійна система Італії стає біполярною, а, починаючи з середини першого десятиліття 2000-х рр. виникає третій полюс в політичному / партійному житті Італії – «Рух п'яти зірок» [10].

Головними конкурентами на парламентських виборах 2022 р. були такі політичні сили: 1) коаліція правих партій («Брати Італії», «Ліга», «Вперед, Італіє!»); 2) коаліція на чолі з Демократичною партією; 3) партія «Рух п'яти зірок»; 4) дві нові політичні сили, які брали участь у виборах вперше (партія «Альянс зелених і лівих» та виборча коаліція двох партій «Дія – Viva Італія»).

За результатами парламентських виборів 25 вересня 2022 р. перемогу здобула коаліція правих партій. Популістська партія «Брати Італії» на чолі з Дж. Мелоні, яка на виборах 2018 р. набрала 4,26 % голосів, отримала у 2022 р. більше чверті голосів (25,99 %) виборців. Партія виникла з «Італійського соціального руху», який після Другої світової війни створили прихильники Б. Муссоліні, а її прапор символізує вогонь на могилі «дуче» [15]. Сама ж Дж. Мелоні стверджує, що «Брати Італії» – це мейнстримна консервативна партія, просуваючи гасло «Бог, батьківщина і сім'я» [15]. Нині Дж. Мелоні стала обличчям європейських правих консерваторів. Вона очолює «Європейських консерваторів і реформістів» – групу євроскептиків у Європейському парламенті, до якої також належать польська партія «Право і справедливість», партія «Шведські демократи» та іспанська партія «Голос» [1].

Ще одна правопопулістська партія «Ліга» на чолі з М. Сальвіні зменшила свій електоральний результат у порівнянні з виборами 2018 р. вдвічі (8,77 %

голосів виборців). Популістська партія колишнього прем'єр-міністра С. Берлусконі «Вперед, Італіє!» здобула 8,11 % голосів виборців, що також удвічі менше у порівнянні з попередніми виборами.

Коаліція, сформована партіями «Брати Італії», «Ліга» та «Вперед, Італіє!», здобула 43,79 % голосів виборців і отримала абсолютну більшість у Палаті депутатів і Сенаті.

Коаліція лівих сил на чолі з Демократичною партією (лідер Е. Летта), до якої також увійшли низка малих ліберальних партій («Європа +», «Альянс зелених і лівих» та інші), зазнав важкої поразки, набравши 26,13 % голосів виборців (Демократична партія набрала 19,07 % голосів).

Популістська партія «Рух п'яти зірок» на чолі з Дж. Конте здобула 15,43 % голосів виборців, втративши у порівнянні з попередніми виборами половину своїх виборців. Розкол у партії відбувся напередодні парламентських виборів по питанню військової підтримки України у російсько-українській війні. Дж. Конте виступав проти такої підтримки. На знак протесту партію залишила група депутатів на чолі з Л. ді Майо.

Центристська коаліція під назвою «Terzo Polo» (третій полюс), сформована К. Календою (лідер партії «Дія») і М. Ренці (лідер партії «Viva Італія»), набрала 7,79 % голосів. Обидва лідери роблять ставку на розбіжності між різними партіями правої коаліції, що на їхню думку може дозволити їм здобути високий електоральний результат. Явка виборців 25 вересня 2022 р. склала 64,07 %, різко знизившись порівняно з голосуванням 4 березня 2018 р. (- 9,79 %) [21]. Результати подані в таблиці 3.

Таблиця 3

**Результати виборів до італійської Палати депутатів
25 вересня 2022 року**

Назва партії (рік заснування)	Результати виборів у БВО*, %	Усього деп. з результатами в ОВО*	Ідеологія
Брати Італії (2012)	25,99 (69 депутат.)	119	націоналізм, соціальний

			консерватизм, евроскептицизм
Демократична партія (2007)	19,07 (57)	69	соціал-демократія, соціал-лібералізм, європеїзм
Ліга (1991)	8,77 (23)	66	соціальний консерватизм, популізм, евроскептицизм
Рух п'яти зірок (2009)	15,43 (41)	52	популізм, пряма демократія, евроскептицизм
Вперед, Італіє! (2009)	8,11 (22)	45	правоцентризм, ліберальний консерватизм, християнська демократія
Дія – Viva Італія (2022)	7,79 (21)	21	популізм, центризм, соціальний лібералізм
Альянс зелених і лівих (2022)	3,63 (11)	12	зелена політика, лівоцентризм

*БВО – багатомандатний виборчий округ, **ОВО – одномандатний виборчий округ

Джерело: побудовано авторами на основі [21]

Отже, урядова коаліція в Італії утворена трьома партіями: «Брати Італії», «Ліга», «Вперед, Італіє!», а прем'єр міністром стала лідер партії «Брати Італії» Дж. Мелоні. Серед вказаних партій лише лідерка «Братів Італії» щиро підтримує Україну. Від початку повномасштабного вторгнення Дж. Мелоні переконує, що виступає за всі зусилля Європейського Союзу та НАТО у допомозі Києву [1; 2; 14]. Вона підтримала лінію М. Драгі щодо надання допомоги Україні [1]. «Оголошення про приєднання до Російської Федерації чотирьох областей України після фіктивних референдумів, проведених в умовах насильницької військової окупації, не має юридичного чи політичного значення», – заявила Дж. Мелоні [13]. За її словами, «своїми діями В. Путін

вкотре демонструє своє неоімперіалістичне бачення радянського зразка, що загрожує безпеці всього європейського континенту» [13].

Лідери інших трьох праворадикальних партій («Ліга», «Вперед, Італіє!», «Рух п'яти зірок» (не входить до урядової коаліції)) симпатизують В. Путіну та у минулому співпрацювали з ними (наприклад С. Берлусконі), а М. Сальвіні у 2014 р. приїздив до окупованого Криму.

На першому засіданні парламенту 13 жовтня головою Сенату було обрано Іньяціо Беніто Марію Ла Русса («Брати Італії») – співзасновника партії «Брати Італії», щирого прихильника Б. Мусоліні. А 14 жовтня був обраний і голова нижньої палати італійського парламенту Л. Фонтана («Ліга»), політик-екстреміст, прихильник В. Путіна, який носить футболки з написом «зняти санкції з Росії» та був «офіційним» міжнародним спостерігачем під час кримського «референдуму» 2014 р. Парадокс голосування за вказані кандидатури полягав у тому, що не всі представники праворадикальної коаліції за них голосували, зважаючи на скандальні бекграунди кандидатів на посади. А призначення голови Палати депутатів, незважаючи на підтримку України Дж. Мелоні, є проблемним для України [6].

Парламентські вибори в Латвії. Однопалатний латвійський парламент (Сейм) складається зі ста народних депутатів, які обираються за пропорційною виборчою системою преференційних / відкритих списків з п'ятивідсотковим виборчим бар'єром для політичних партій і виборчих коаліцій за формулою непарних дільників Сант-Лаге у п'яти виборчих округах.. «Ця виборча формула, вважає А. Романюк, зумовлює дуже високий рівень пропорційності поділу голосів виборців» [17, с. 300]. Партійну систему Латвії можна ідентифікувати як помірковану багатопартійну без домінуючої партії.

За результатами виборів до латвійського парламенту (1 жовтня 2022 р.) відбулися суттєві зрушення в електоральних уподобаннях громадян у порівнянні з виборами 2018 р. Результати виборів подано в таблиці 4.

Результати виборів до Сейму Латвії 1 жовтня 2022 року

Партія / виборча коаліція (дата створення)	% голосів	К-ть деп. місць	Ідеологія
Партія «Нова єдність» (2010)	18,97	26	ліберальний консерватизм, правоцентризм
Коаліція «Союз зелених та селян» (2002)	12,44	16	консерватизм, екологізм
Виборчий блок «Об'єднаний список» (2022)	11,01	15	регіоналізм, зелена політика, соціальний консерватизм
Партія «Національне об'єднання «Все для Латвії» – «Вітчизні і свободі / ДННЛ» (2010)	9,29	13	націонал- консерватизм
Партія «За стабільність!» (2021)	6,80	11	євроскептицизм, популізм, центризм
Партія «Латвія на першому місці» (2021)	6,24	9	соціальний консерватизм, популізм
Партія «Прогресивні» (2017)	6,16	10	соціал- демократія

Джерело: побудовано авторами на основі [21]

Депутатські мандати за результатами волевиявлення отримало 7 партій та виборчих блоків. З них чотири партії і блоки депутатські мандати здобули вперше: партії «Прогресивні», «За стабільність», «Латвія на першому місці» та виборчий блок «Об'єднаний список». До складу об'єднаного списку входять «Зелена партія», партія «Об'єднання регіонів» та «Ліспайська партія». З попереднього Сейму у новому будуть представлені: партії «Нова єдність», «Національне об'єднання «Все для Латвії» – «Вітчизні і свободі / ДННЛ» («Національне об'єднання»), виборча коаліція «Союз зелених та селян» [11; 16].

Слід зазначити, що на виборчий процес в Латвії значимий вплив мала війна Росії проти України. В результаті дві проросійські партії не змогли

подолати виборчий бар'єр (Соціал-демократична партія «Злагода», «Російський союз Латвії»). На попередніх виборах «Злагода» мала найвищий електоральний результат 19,8 %. Як наслідок відбулося розпорошення голосів російського електорату та подолання виборчого бар'єру проросійською партією «За стабільність!».

Не отримали депутатських мандатів у силу об'єктивних причин «Нова консервативна партія» та об'єднання партій «Розвиток/Так», які входили до урядової коаліції у попередньому сеймі. Явка виборців становила 59,26 %, що на 4,6 % більше ніж на попередніх виборах.

Таким чином до головних результатів виборів віднесемо: 1) розпорошення проросійського електорату та виборче фіаско двох російських партій («Злагода», «Російський союз Латвії»); 2) найбільш реальним є утворення проєвропейської урядової коаліції у складі партій «Нова єдність», «Національне об'єднання» та виборчого блоку «Об'єднаний список»; 3) руйнування етноцентричної моделі голосування; 4) злет нових популістичних партій «Латвія на першому місці» та «За стабільність!».

Отже, результати виборів до парламентів Угорщини, Швеції та Італії черговий раз підтвердили, що у Європейському Союзі відбувається ренесанс праворадикальних політичних сил. Вони усі різні, але спільним для них є євроскептицизм, антиміграційна риторика та популізм. Італійські праві представлені у парламенті чотирма потужними політичними силами «Брати Італії», «Лігою», «Вперед, Італіє!» та «Рухом п'яти зірок». Угорська партія «Фідес» (В.Орбан) четвертий раз поспіль здобуває перемогу на виборах. У Латвії перемогли центристські політичні сили і при цьому поразку отримали проросійські політичні партії.

Література

1. Бондарева Х. Ультраправа, що підтримує Україну: що відомо про ключову кандидатку в прем'єри Італії. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/09/14/7146768/> (дата звернення 27.09.2022).

2. Вдовиченко В., Сидоренко С. «Хороші фашисти» та загроза для Європи: що чекати Україні від нового уряду Італії. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/09/26/7147520/> (дата звернення 28.09.2022).
3. Вибори в Швеції: 10 особливостей. <https://ru.sweden.se/lyudi-i-obschestvo/demokratiya/vybory-v-shvecii-10-osobennostej> (дата звернення 25.09.2022).
4. Горбик Р. Швеція нових можливостей: як подолати ризики, що несе коаліція за участю ультраправих. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/28/7149495/> (дата звернення 27.10.2022).
5. Горбик Р. Ультраправий прорив: чи зменшить коаліція з радикалами підтримку України Швецією URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/09/16/7146876/> (дата звернення 17.09.2022).
6. Груша-Поссамай Я. Союз фашистів та кримнашистів: як нова коаліція Італії почала роботу зі скандалів. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/14/7148693/> (дата звернення 15.10.2022).
7. Давимука О. Парламентські вибори в Угорщині: переобрання Орбана і наслідки для України та Європи. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/vibori_ugorschina.pdf (дата звернення 12.09.2022).
8. Захарова О. Вибори у Швеції. Хто такі Шведські демократи та чому їхня перемога налякала лібералів. URL: <https://thepage.ua/ua/politics/peremoga-pravih-u-shveciyi-hto-taki-shvedski-demokrati> (дата звернення 17.09.2022).
9. Коаліція правих партій з партіями-"друзями Путіна" перемагає на виборах у Італії. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/09/26/7147464/> (дата звернення 28.09.2022).
10. Копинець Ю.Ю. Парламентські вибори у країнах Європейського Союзу у 2018 році: характеристика електоральних результатів та конфігурацій партійного ландшафту. *Політикус: наук. журнал*. 2020. № 3. С. 44–51.
11. Кудрін О. Новий Сейм Латвії: проєвропейська коаліція та проросійський провал. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3585675-novij-sejm-latvii-proevropejska-koalicia-ta-prorosijskij-proval.html> (дата звернення 26.10.2022).
12. Кудрін Ф. Європарламент постановив, що Угорщина більше не може називатись демократією. URL: <https://tyzhden.ua/News/255696> (17.10.2022).
13. Майбутня прем'єрка Італії: Путін - загроза, анексія не має значення. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/09/30/7147846/> (дата звернення 01.10.2022).
14. Моренчук Анатолій, Моренчук Андрій. Особливості політичної системи системи Швеції: досвід для України URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/15769/1/18.pdf> (дата звернення 25.09.2022).

- 15.Павлюк О. Коаліція з «друзями Путіна»: як дострокові вибори можуть змінити зовнішню політику Італії. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/09/23/7147362/> (дата звернення 27.09.2022).
- 16.Панченко Ю. Програш росіян та нова коаліція: чим завершилися вибори у Латвії. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/3/7147973/> (дата звернення 27.10.2022).
- 17.Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.
- 18.Сидоренко С. Антиукраїнський Орбан: що робитиме Угорщина після виборів «під знаком війни». URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/04/4/7137219/> (дата звернення 12.10.2022).
- 19.Шипунов Г. Партії «нової політики» як феномен постіндустріального суспільства: ідейно-інституційні особливості. *Панорама політологічних студій. Науковий вісник РДГУ*. 2016. Випуск 14. С. 211–218.
- 20.Шишелина Л. Парламентские выборы в Венгрии 2022 г. *Научно-аналитический вестник ИЕ РАН*. 2022. № 2. С. 71-79.
- 21.The European Elections Monitor (Парламентські вибори в Швеції 11 вересня 2022 р.). URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/the-european-elections-monitor/2022/> (дата звернення 25.09.2022).